

O Gretě bych mluvil zas

MARKETÉŘI ZNEUŽILI SILNÉ PŘESVĚDČENÍ MLADÉ ŠVÉDSKÉ AUTISTKY, ABY MLADÝM PRODALI GREEN DEAL, TVRDÍ „ZATRACENÝ“ A VYZNAMENANÝ DĚTSKÝ PSYCHIATR JAROSLAV MATÝS

Hana Božíková

Tomáš Novák

Loni na podzim zažíval dětský psychiatr Jaroslav Matýs perné chvíle. Poté, co se veřejně vyjádřil k duševnímu stavu aktivistky Grety Thunbergové, se strhla mediální smršť a on se pod tlakem stáhl ze všech funkcí. Po roce jej vyznamenal prezident Miloš Zeman za zásluhy o stát v oblasti výchovy. Z „autistické“ rétoriky Matýs příliš neubral. „Než abychom pomohli těmto pacientům socializovat se a začleňovat, dáváme jim exkluzivitu, podřizujeme se jejich způsobu jednání a myšlení. Prostě nesmyslně ustupujeme,“ říká dnes.

Od prezidenta jste dostal před třemi týdny medaili Za zásluhy I. stupně. Za co jste ji dostal?

Bylo to osobní rozhodnutí pana prezidenta, a já si ho proto o to víc vážím. Byl bych moc rád, kdyby toto první státní ocenění dětského psychiatra pomohlo

přilákat do oboru mladé lékaře, aby malí pacienti nečekali na pomoc celé měsíce. Byl bych také rád, kdyby toto ocenění dodalo odvahu dalším kolegům, aby se nelekli mediálních a politických bouřek, aby neustupovali komerčním zájmovým skupinám.

Jednu takovou mediální bouři máte za sebou poté, co jste se před rokem vyjádřil ke Gretě Thunbergové. Berete to tedy od prezidenta jako satisfakci?

Svým způsobem ano. Při destigmatizaci psychiatrie nemá být žádné tabu. Řada lidí na základě mých vyjádření porozuměla tomu, proč se ta dívka chová tak, jak se chová. Lidé pochopili, v čem je problém u autistů. A nejen to. Dostal jsem řadu dopisů od lidí, kteří mají děti nebo i partnera s Aspergerovým syndromem. Děkovali, že konečně pochopili, co se v jejich mozku děje, proč se jim nedaří řešit spolu rodinné konflikty.

Zopakoval byste dnes vyjádření o Gretě, kdybyste věděl, co se strhne?

Určitě bych nemlčel. Když lékař vidí, že je někdo zneužíván, je jeho povinností se k tomu vyjádřit. Možná bych nějaké formulace upřesnil.

Rozhovor jsem bohužel neautorizoval, redaktorka mi tam dala všechny možné funkce. Takže ano, řekl bych to, ale řekl bych to jinému novináři a řekl bych to za sebe, za Jaroslava Matýse – dětského psychiatra, který má více než dvacetiletou praxi a v péči pět stovek dětí s diagnózou autismu.

Takže to nevnímáte jako chybu?

Ne. Vezměte si, kolik filmů se natočilo o schizofrenii. Nebo o obsedantně-kompulzivní poruše. Vzpomeňte si, jak se psychiatrii v novinách bavili o schizofrenii, když se medializoval případ syna premiéra. A nic se nestalo. Ale autismu se nesmí nikdo dotknout.

☛ **Grety se nesmí nikdo dotknout, nebo autismu?**

To není vůbec o Gretě. Co mi bylo vyčítáno? Je korektní říci, že do poruchy autistického spektra patří problém se sociálním cítěním a vnímáním. To je jedno ze základních diagnostických kritérií. Že je neetické dělat diagnózu na dálku? Tak tu jsem přece nedělal. Rodina Grety, a ona sama, zveřejnila diagnózu: obsedantně-kompulzivní porucha, Aspergerův syndrom a překonala depresi.

A diagnóza na dálku? Ve Spojených státech je takzvaná telepsychiatrie roky regulární a je hrazena pojišťovkami. Dnes, při protiepidemických opatřeních, stejní psychiatři a laici, kteří mě napadali, horují pro telemedicínu, telepsychiatrii, a je to dokonce hrazeno zdravotními pojišťovkami. Z toho je vidět, jak to bylo účelové.

☛ **Na vaše výroky reagovali i rodiče dětí s autismem. Nechtějí, aby o jejich dětech někdo takto ve veřejném prostoru mluvil...**

To je ta jedna skupina rodičů. Ta druhá, a je to drtivá většina, chce, aby se o tom mluvilo a edukovalo se společnost. Aby se mohli s diagnózou poprat, musíte ji znát a vědět, co obnáší. V tom zmiňovaném článku jsem byl hodně otevřený, protože takový jsem i v ordinaci. Rodičům říkám bez příkras, že autisté mají mimo jiné sníženou sociální schopnost a dovednost. Proto se musí učit, co je obrazně řečeno „dobro“ a co je „zlo“...

Když se dřív o té diagnóze nic nevědělo, byl na autisty vyvíjen tlak, byli drilováni bez úlev a dnes fungují na vysokých postech. A teď? Tlačí se na diagnostiku už kolem tří let, mají privilegovaný přístup, všude jen samá úleva.

☛ **Tak jak se k nim má přistupovat?**

Je to podobné jako u Vojtovy metody. Musíte také posilovat spoje, které se v mozku nedostatečně rozvinuly. Děti pláčou, protože je to bolí, ale maminky vědí, že dítěti pomáhají, že ho rozpohybují. U autismu se také musí trénovat, aby se ten deficit v mozkovém spojení snížil, tedy aby dítě sociálně lépe fungovalo. Musíte dítě vést a „nutit“ dělat jiné věci než ty stereotypní, což ony nerady dělají. Vzbuzuje to u nich úzkost a pak vztek. Nebo když nechce jíst brambory, bude je jíst, protože si tím rozšíří spektrum a v dospělosti bude normálně jíst. Totéž je například i s trasami (typicky standardní a prázdninový provoz MHD) nebo s oblečením. I když se vzteká, naučíte ho nové stereotypy.

DĚTSKÁ PSYCHIATRIE JE ROZEBÍRÁNA SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI ZA PENÍZE URČENÉ PRO ZDRAVOTNICTVÍ.

☛ **Řekl jste, že nebudete mlčet, když je Greta zneužívána. Jak jste to myslel?**

U Grety selhala rodina. Jedním z projevů autismu je ulpívavé myšlení. Téma, které se stalo pro Gretu ústředním, nebyla rodina schopná regulovat. To je klíčová věc při socializaci autistů obecně. Když jej rodina nereguluje, potvrdí tak správnost tohoto ulpívání a to se stane pro nemocného člověka normou. Klimatická změna a ochrana před ní je téma krásné, ale rodina musí ukazovat, že bude dál žít svým způsobem života. Měl jsem šikovného autistu, syna kolegy lékaře. Měl vysoký intelekt, dobře odmaturoval, ale tři roky jsme dřeli na tom, aby pochopil, že Hitler byl špatný člověk a cikáni nepatří do plynu. Toho oslovil fašismus a stálo spoustu dřiny, aby si z toho neudělal ústřední bod svého života. Řada významných lidí trpěla autismem, třeba Darwin nebo Andy Warhol, ale uspěla díky tomu, že měla okolí, které ji vedlo.

☛ **Chcete tedy říct, že jste chtěl svými vyjádřeními společnost edukovat?**

Ano, a dělám to denně v ordinaci a na přednáškách. Ve Švédsku už před deseti lety vyšel článek od tamní psycholožky

s titulkem Nedělejte z našich dětí spratky. Mám ho schovaný. Rodiče musejí držet pravidla hry. Četla jste něco o Gretině rodině? Matka umělkyně přestala vystupovat, přestali létat. Její sestra trpěla poruchou opozičního vzdoru vůči rodině, jak sami sdělili médiím. Než abychom pomohli těmto pacientům socializovat se a začleňovat, dáváme jim exkluzivitu, podřizujeme se jejich způsobu jednání a myšlení. Prostě nesmyslně ustupujeme.

☛ **Ona ale fascinuje celý svět...**

Je třeba nazývat věci pravými jmény. Greta fascinuje svět tématem klimatu. Je to negativní příklad toho, kam až se mohou lidé s autismem při dobrém intelektu dostat a čeho mohou dosáhnout. Musí ale kolem sebe mít prostředí, které je povede správným směrem. U Grety nejdříve selhali rodiče a dceru neregulovali. Pak si ji vzali marketéři a prodali celému světu její „silné přesvědčení“, které ale pramenilo z diagnózy autismu. Do jaké míry to bylo, nebo nebylo morální, ať posoudí každý sám. Hlavní otázka je ale v pozadí toho všeho – kolik v tom bylo peněz.

☛ **Takže Green Deal je výsledkem Grety?**

Jaroslav Matýs (60)

Od skandálu k medaili

- Jaroslav Matýs absolvoval Vojenskou lékařskou akademii v Hradci Králové, kde atestoval ze všeobecného lékařství a posléze z psychiatrie pro dospělé a z dětské a dorostové psychiatrie.
- Pracovní kariéru zahájil roku 1990 jako zástupce náčelníka psychiatrického oddělení v ÚVN Ružomberok.
- Později pracoval v ÚVN Střešovice. Byl také hlavním odborníkem Armády SR pro návykové nemoci, ředitelem nestátní záchrané služby Asociace samaritánů ČR Ostrava nebo praktickým lékařem v Rusku či v Kazachstánu.
- Ve funkci šéfa Renarkon, o. p. s., například Jaroslav Matýs vybudoval systematizovanou nezdravotnickou péči pro narkomany ve věku 15 až 18 let na Ostravsku.
- Matýs má podíl na záchraně samostatné atestace dětské psychiatrie, spolupracoval na reformě dětské a dorostové psychiatrie, je soudním znalcem a lektorem v psychoterapii.
- Byl odborným konzultantem ministerstva zdravotnictví, ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstva práce a sociálních věcí. Působil v atestačních komisích a akreditačních komisích. Byl také dlouholetým předsedou Asociace dětské a dorostové psychiatrie ČR a předsedou Výboru sekce dětské a dorostové psychiatrie PS ČLS JEP.
- V čele dětské sekce České psychiatrické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně (ČLS JEP) i v ministerské komisi pro reformu psychiatrie skončil minulý rok na podzim, kdy se v médiích vyjadřoval k diagnóze a chování švédské aktivistky Greta Thunbergové.
- V letošních senátních volbách Matýs neúspěšně kandidoval za Trikolóru.
- Prezident Miloš Zeman mu letos 28. října udělil medaili Za zásluhy I. stupně.
- Jaroslav Matýs dál v Ostravě provozuje praxi dětského psychiatra.

Je to horší. Greta byla zneužita jako symbol Green Dealu pro mladé. Ti mladí za Gretou jdou... Princip zneužívání symbolu pro mladé a nezkušené je stejný jako v minulosti.

Možná jim připadá jako Johanka z Arku. Byla Johanka autistka?

Kdo je duševně zdravý? Johanku bychom museli očistit od mýtů. Ve středověku a dnes je situace úplně jiná. Tenkrát to bylo o přežití a o svobodě, dnes tu máme tažení filozofické, životně postojové. Dospělí selhali v regulaci, zbourali jsme hierarchii. Jakým způsobem se dnes reguluje společnost, když děti dostanou oficiálně volno, aby mohly stávkovat? Generace rodičů selhává, bortí se rodina, struktura společnosti, rozdíl mezi mužem a ženou. Generace adolescentů má pocit, že má pravdu, ale neumí pracovat a být odpovědná. Lidstvo asi musí doplatit na svoji rozežranost a vrátit se zpátky k přírodním kořenům, k normálnosti. Možná je to proto, že nám chybějí reálné morální autority, které by byly schopné hnout s tou politickou hyperkorektností.

Proč jste před rokem vyklidil pole a odešel ze všech funkcí?

Já neuhýbám, nerezignoval jsem útekem, ale vědomě jsem odešel. Já jsem s kolegy nastartoval reformu dětské psychiatrie. Podařilo se mi prosadit, aby zůstala samostatná atestace z dětské psychiatrie i proti vůli České lékařské komory. To byl hlavní a prokazatelný důvod, že se udržel zájem lékařů stát se dětskými psychiatry. Zažil jsem mediální smršť a v té situaci jsem si uvědomil, že nemám důvod na nejrůznější neodborné ataky reagovat. Pochopil jsem, že si musím uvolnit ruce, nebýt ve funkcích a v institucích.

Uvolnit si ruce na co?

Abych mohl otevřeně mluvit a vysvětlovat. Postupem času se mi potvrdilo, že Greta byla jen zástupný problém využitý k tomu, abych svůj boj za obor vzdal. Ustoupil jsem proto, že se nebudu podepisovat pod demontáž dětské a dorostové psychiatrie tlakem těch, kteří ji chtějí dostat pod vliv sociálních služeb.

Takže jde podle vás o peníze?

Byl jsem v poradních skupinách na ministerstvu školství, ministerstvu práce a sociálních věcí a na ministerstvu zdravotnictví. Stál jsem u reformy dětské psychiatrie, v posledních třech letech se ale velmi změnila atmosféra.

Najednou se už nemluvílo o reformě dětské psychiatrie, ale začalo se mluvit o tom, jak nedostatek dětských psychiatrů nahradí rozvinutí sociálních služeb. Prioritu dostal projekt center duševního

VÝROKY JAROSLAVA MATÝSE O GRETĚ THUNBERGOVĚ

zdraví v době, kdy u nás není zajištěna ani dostatečná pedopsychiatrická ambulantní síť.

➤ **Propojení sociálních služeb a psychiatrie obzvláště u dětí je ale potřeba...**

Ano, ale někdo tomu musí šéfovat, odborně to vést. Když jste na interně, je tam lékař, pak je sestra nebo ošetřovatelka, pak je pečovatelka. Když jste na psychiatrii, je tam psychiatr, klinický psycholog, psychoterapeut a další. A všichni podléhají lékaři. Proč? Protože ze zákona za pacienta zodpovídá. Když kardiolog řekne, že dítě nebude běhat, nikdo mu do toho nemluví. A dnes mám informace, že sociální pracovník říká pacientovi, že bere moc psychiatrických léků, nebo dokonce „doporučuje“ dětskému psychiatrovi, aby upustil od elektrošoků u schizofrenie! Dětská psychiatrie je rozdělována sociálními službami za peníze určené pro zdravotnictví.

➤ **Takže máte pocit, že sociální služby se vlámaly do dětské psychiatrie a tahají odtamtud peníze? A vy jste tomu bránil?**

Propojení a spolupráce sociálních služeb a psychiatrie jsou nutné. Nejdřív ale je lékařská diagnostika a léčba, potom sociální služby. Ty pomůžou, ale psychiatrii v žádném případě nenahradí. Přijatý koncept reformy demontuje dětskou psychiatrii. Za uplynulých 15 let jsem jednal s pěti různými ministry. To, co se děje posledních pár let, se dle mého názoru úplně vymklo kontrole. Na reformu bylo připraveno myslím 600 milionů korun, aktuálnější informace nemám. Bohužel

už dotace určené do zdravotnictví rozebírají i organizace, které nemají kredibilitu, nemají zdravotnickou odbornost. Já jsem tlačil na to, aby zásadní podmínkou pro čerpání grantů na péči o děti s duševními poruchami byla akreditace ministerstva zdravotnictví.

➤ **Souvisí to nějak s autismem?**

Autismus obecně nemá být privilegovaná diagnóza. Navíc my lékaři víme, že autismus je většinou provázaný s nějakým stupněm mentální retardace. To jsou dvě odlišné diagnózy. Jedna je porucha intelektu (snížení) a druhá autismus různé závažnosti. A kombinace obou rozhodne, jak na tom kdo bude, zda bude schopný žít samostatně, vystuduje vysokou školu atd. Pacienty invalidizuje primárně mentální retardace a pouze někdy samotný těžký autismus. Faktem ale je, že větší část pacientů s autismem (75 procent) je mentálně retardovaná.

Dětská psychiatrie bojuje za destigmatizaci psychiatrie a mezitím stát vydá kartičky pro autismus, které právně nemají žádný smysl. Je tu snaha, aby se autismus stal bonusovanou diagnózou u pojišťoven.

➤ **Podle vás se tedy autistům věnuje moc velká pozornost?**

Autistům paradoxně ubližujeme, když je stavíme na piedestal s obrazem buď absolutní výjimečnosti, nebo absolutní neschopnosti a nebezpečnosti. Tak to být nemá. Správné je mluvit o všech duševních poruchách bez tabuizace, bez glorifikace, ale taky bez dramatizace. Jakákoli exkluzivita je v konečném důsledku poškození. ×

Pokud vím, ona se veřejně přiznala, že má obsedantně-kompulzivní poruchu, aspergera a ADHD. To ale normální člověk neudělá. Udělá to jen člověk, jemuž je úplně jedno, jaký to má sociální dopad. A udělá to právě proto, že jej někdo instruoval, aby to právě takto řekl.

Ona pojmenovala a otevřela téma. Udělal to člověk se zvláštní povahou. Celosvětově. Co je špatné, je, že generace jejího věku se v tom identifikuje. On to skutečně může být hodný člověk, který chce pomáhat lidstvu, byť fanaticky, jenže bez znalosti pravidel to je těžké.

Jestliže budete mít jednu myšlenku, kterou si vezmete za správnou a rigidně a obsedantně za tím jdete, tak je to skutečně vážná diagnóza. K tomu se velmi často přidává paranoia, protože 70 procent autistů je zároveň paranoidních, ale v psychiatrii bohužel platí, že s paranoikem se nedomluvíte.

Víte, mně bytostně vadí, že politici, kteří se s ní stýkají, nezkonzultují celý problém s odborníky na tuto problematiku a nedají tomu rozumný rámeček.

Ona má obavy o osud Švédska a osud lidstva, ve tváři jí ale čtu strach o sebe samu. Je to těžká psychoterapeutická práce, takovou ulpívavost myšlení pozměnit jinak. Tady vidím, že to rodiče spíš potencovali.

Když se podíváte na její umělou mimiku, přehnanou gestikulaci, nacvičené úšklebky, lpění na stejných slovech a větech, intonacích... Všimněte si, jak málem brečí a pak se to okamžitě srovná. To je typické pro autismus.